

THEMANUMMER:

“DE TOEKOMST VAN HET TROPISCHE BOS”

VAN DE REDACTIE

Het werd weer tijd voor een themanummer: “De toekomst van het tropische bos”. Dat kon ook niet missen na de enerverende studiedag die op 13 juni jl. door de VTB georganiseerd werd. Een verslag hiervan onder de titel “Tropische bossen in 2030: visie of visioen? En een verslag van het winnende essay geschreven door Patrick Janssen, vindt u in deze nieuwsbrief. Paul Wolvekamp, jurist en werkzaam bij de organisatie Both ENDS, schetst in Spreekbuis zijn visie op de komende ontwikkelingen rond het tropisch bos. Ten slotte oppert de webcommissie haar ideeën voor de (zeer) nabije toekomst. Met zoveel gedachtespinsels over later is het tijd om snel verder te lezen. Wij wensen jullie veel leesplezier!

TROPISCHE BOSSEN IN 2030: VISIE OF VISIOEN?

Onder deze titel troffen de VTB-leden elkaar op 13 juni in Wageningen voor onze vierde studiedag. Centraal stond de toekomst van tropisch bos. Tropische bossen houden de gemoederen verhit, zo bleek op de VTB studiedag. Of het nu gaat om illegale houtkap of certificering: steeds opnieuw komen ze in het nieuws. Ook het aantal belangengroepen neemt toe, elk met hun eigen strategie. Toch loopt het oppervlak tropisch bos onverminderd terug. “Het wordt tijd dat de verschillende belangengroepen elkaar’s standpunten leren begrijpen”, stelde dagvoorzitter Martin Kropff van de Wageningen Universiteit.

– Zinnebeeld –

Freerk Wiersum van de Wageningen Universiteit schetste hoe in de loop der jaren de betekenis van het bos veranderde en steeds meer belangengroepen betrokken raakten bij het maken van bosbeleid. Nog maar 40 jaar geleden leek het simpel: we zagen tropisch bos vooral als wildernis en jungle – een ‘groene hel’ – die maar beter in cultuur kon worden gebracht. Geleidelijk kregen we oog voor het tropisch bos als een omgeving waar mensen wonen en als een ecosysteem dat ook buiten de bosgebieden waarde had. Die waarde werd voortaan geduid met symbolen uit het dagelijks leven, zoals ‘de longen van de wereld’, ‘het bos als spons’ en ‘toekomstige medicijnkast’. Daarmee kwam het oerbos ‘dichter bij huis’ – een proces dat Wiersum ‘domesticatie’ noemt. Het maakte de relatie tussen bos en maatschappij dynamischer: de maatschappij, met al haar groeperingen, maakte zich in toenemende mate zorgen om het bos. Nu willen globale waarden als koolstofopslag nog wel eens botsen met lokale

belangen. Maar, verwacht Wiersum: “Tegen 2030 zullen we meer oog hebben voor de afwisseling van oorspronkelijke, door de mens veranderde en aangelegde bossen die in al hun diversiteit integraal ten dienste zullen staan van de maatschappij.”

– Transitie –

John Veerkamp van het Ministerie van Buitenlandse Zaken lichtte toe hoe de wisselwerking tussen maatschappij en bosbeleid vorm kan krijgen. Hij hield het publiek voor dat hardnekkige milieuproblemen als ontbossing om ingrijpende vernieuwingen vragen. Transities – structurele veranderingen in denken en doen die leiden tot duurzaamheid – spelen daarbij een belangrijke rol. Volgens het Vierde Nationale Milieuplan (NMP4) zijn dergelijke transities nodig op het gebied van de energiehuishouding, mobiliteit, landbouw en het gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen. Zulke ingrijpende veranderingen vereisen de inspanning van velen. Daarom brengt het Ministerie van Buitenlandse Zaken vertegenwoordigers van bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en kennisinstellingen bij elkaar in een innovatienetwerk (of spannender: transitiearena). Van daaruit zoeken ze samen naar een gemeenschappelijke visie op het probleem en naar oplossingen die moeten leiden tot duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen, rekening houdend met verschillende belangen.

– Toekomstbeeld –

Ook Patrick Janssen, winnaar van de VTB essaywedstrijd, verwacht dat beslissingen over bosbehoud in de toekomst meer door het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties gestuurd zullen worden. Om de aanwezigen een idee te geven hoe dat in zijn werk kan gaan, had de VTB een rollenspel georganiseerd. In het denkbeeldige forum ‘Sylvafuturum’ moesten de 40 aanwezigen zich verplaatsen in de belangen van de houtsector, milieuorganisaties, ministeries of inheemse belangengroepen. Met verve verwoordden ze hun visie, luisterden naar elkaar’s argumenten en debatteerden over de waarde van hout (“die ligt niet in het bos”), het instellen van nationale parken en de verantwoordelijkheid voor duurzaam gebruik. De deelnemers gingen zo op in hun rol en de belangen die ze moesten verdedigen, dat ze het – net als in het echt – niet met elkaar eens werden. Als dat tekenend is voor de werkelijkheid is er weinig hoop voor de toekomst, vonden sommigen. Anderen zagen het positiever in: de deelnemers wisten zich immers in korte tijd in te leven in de belangen van bepaalde groepen! De dagvoorzitter concludeerde dan ook optimistisch dat er nog meer bereikt kan worden dan op dit moment het geval is. “Als we alle partijen maar om de tafel krijgen voor een discussie die is gebaseerd op luisteren en zoeken naar oplossingen voor de problemen van de anderen.” Aanleiding voor VTB-voorzitter Wim Dijkman om de deelnemers naar huis te sturen met het advies nog veel te experimenteren in hun eigen ‘transitiearena’s’.

Mirjam Ros (met dank aan Derk de Groot en Claudia Doets voor de verslaggeving)

VTB ESSAY

Op de VTB Studiedag van 13 juni jl. werd het winnende essay gepresenteerd door Patrick Janssen die zijn toekomstvisie op het tropische bos verwoordde onder de titel: **De verantwoordelijkheid van het behoud van het tropisch bos ligt bij internationale NGO's en niet bij de overheid.**

De meerdere invalshoeken om naar het bos te kijken zullen in 2030 totaal anders zijn dan nu. Het bos als genenreservoir, houtleverancier, toeristische voorziening, CO2 opslag, noem ze allemaal maar op. Door de toename van de waarde van die afzonderlijke functies zal het tropisch bos in zijn geheel steeds waardevoller worden en het beheer van deze bossen zal in handen zijn van internationaal opererende netwerk NGO's en multinationals waarbij alle nationale regeringen hun functie als beleidsontwikkelaar en initiatiefnemer hebben verruild voor de functie van louter financier of wetshandhaver.

Wat zijn de drijvende krachten die tot deze situatie hebben geleid?

De bevolkingsgroei

Met de toename van de bevolking tot net iets onder de 9 miljard in 2040 zal de druk op het tropisch bos toenemen. Geschat wordt dat 90% van die toename de komende 20 jaar in ontwikkelingslanden zal plaatsvinden. 80% van de totale degradatie of destructie van het tropisch bos wordt veroorzaakt door de lokale bevolking op zoek naar landbouwgrond. De druk op het bos zal dus exponentieel toenemen.

Tropisch bos wordt meer waard

De komende 20 jaar zal aan sommige functies van het tropisch bos steeds meer waarde worden gegeven. De bekende functies zoals houtproducent, jachtterrein en potentiële landbouwgrond, zullen terrein verliezen ten opzichte van:

- Spons en filterfunctie van water. Water zal de komende jaren een schaars goed worden.
- Ecotoerisme
- Genenreservoir (om uitsterven dier- en plantensoorten tegen te gaan)
- Klimaatbeheersing. "sink" functie en "trampoline" effect (regeneratie van regen door het tropisch regenwoud)

Verlies van legitimiteit van regeringen

Langzamerhand wordt duidelijk dat nationale regeringen niet geschikt zijn om mondiale problemen zoals het verdwijnen van het tropisch bos aan te pakken.

- De maatschappij vertrouwt steeds meer op burgerorganisaties (zoals WWF) die duidelijk meer kennis en daadkracht in huis hebben met betrekking tot specifieke problemen zoals de ontbossing, dan de overheid.
- Een ander punt is het verschil in tijdsbeleving: de druk op de tropische bossen neemt exponentieel toe (bevolkingsgroei) terwijl overheden een lineaire manier van besluitvorming hebben. Kijk bijvoorbeeld naar de relatieve traagheid van de besluiten in het Kyoto-protocol in relatie tot het steeds groter wordende klimaatprobleem.

De Nederlandse overheid als instituut is nooit ontwikkeld om dit soort problemen aan te pakken: het was nooit de bedoeling dat ze zich met dit soort problemen zou bezig houden. De komende jaren zal de Nederlandse overheid onder druk van de maatschappij de verantwoordelijkheid

dan ook meer en meer bij grote internationaal opererende NGO's leggen en zich beperken tot de rol van financier.

Wat zijn de gevolgen van deze krachten?

Een verschuiving van de legitimiteit over het behoud van tropische bossen naar de NGO's komt niet uit de lucht vallen: het aantal internationaal erkende NGO's is de afgelopen tien jaar bijna vervijfvoudigd en het bijvoorbeeld het WWF is met meer dan 5 miljoen leden een politieke en financiële kracht die met kleine landen kan wedijveren. Daarnaast is er de trend dat multinationals, die opereren op het gebied van tropische bossen (hout, palmolie, oliewinning, garnalen, etc.), zich steeds vaker conformeren aan het beleid van NGO's. Een voorbeeld hiervan is het FSC certificaat dat ook in Nederland het grootste houtcertificaat is. De reden hiervoor is duidelijk: een multinational als Mitsubishi (een van de grotere Japanse houthandelaren die samen met enkele andere Japanse handelaren goed is voor eenderde van de mondiale handel in tropisch hout) zal niet wakker liggen als een kleine overheid hen wegens hun aandeel in de illegale houtkap op een zwarte lijst zet; wanneer het WWF dit echter doet dan beïnvloedt dit hun reputatie wereldwijd.

Met het groeiende waardebesef van tropisch bos en de exponentieel groeiende druk daarop zal de roep om directe bescherming steeds harder klinken. NGO's zullen overgaan tot de meest goedkope manier van bosbescherming namelijk het direct opkopen van kwetsbare stukken bos (vooral ecologische hotspots en corridors). Samen met de lokale bevolking zal op 'grasroot level' naar oplossingen worden gezocht om de druk op het bos te verminderen (illegale kap, jacht, branden) door middel van een scala aan alternatieven (ecotoerisme, betalingen voor instandhouding, landbouwsteun)

Hoe ziet het tropisch bos er in 2030 uit: een voorbeeld

Het grootste areaal tropisch bos zal zich in het Amazone gebied van Zuid Amerika bevinden. Op kaarten zal het er uit zien als een vreemd soort parelsnoer: een kwetsbaar netwerk, bestaande uit tientallen aan elkaar gevlochten nationale parken, ecologische hotspots en privé terreinen die van de Pacific via de Andes tot aan de monding van de Amazone lopen verbonden door corridors die als levensaders fungeren tussen de beschermde gebieden. Hiermee wordt de integriteit van het tropisch bos met zijn genetisch diversiteit bewaard tot in de volgende eeuw. De grotere parken zijn in eigendom van de staat en hebben de status van nationaal park of reservaat. De corridors en kleine ecologische hotspots zijn opgekocht door NGO's of privé eigenaren. De bufferzones en concessies worden beheerd door "groene" bedrijven die de steun hebben van de NGO's: Een voorbeeld hiervan is het financieel en marketing technisch ondersteunen van FSC gecertificeerde bedrijven die een concessie willen kopen.

Het is nu zaak zoveel mogelijk tropisch bos in stand te houden en te bewaren tot de druk op het bos weer afneemt. Internationaal opererende netwerk NGO's, ondersteund door overheden en multinationals, zijn de meest betrouwbare en legitieme organisaties om deze verantwoordelijkheid te nemen.

*Door Patrick Janssen
CREM Consult*

SPREEKBUIS PAUL WOLVEKAMP

Paul Wolvekamp werkt al geruime tijd bij Both ENDS (Environment and Development Service for NGO's). Both ENDS richt zich op de ondersteuning van organisaties die duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen bevorderen. Kenmerk van haar netwerk is dat het bestaat uit organisaties die door hun kritische houding, hun strategische keuzen en hun werkwijze klein, flexibel en dicht bij de basis blijven, maar tegelijkertijd aanzienlijke invloed op besluitvormingsprocessen kunnen hebben. Zij probeert een brug te slaan tussen NGO's in het Noorden en die in het Zuiden via informatievoorziening, onderzoek, lobbywerk, netwerken en capaciteitsversterking activiteiten. Ook in Nederland draagt Both ENDS bij aan beleidsdiscussies, bijvoorbeeld door het organiseren van reguliere 'Politieke Cafés' in Den Haag over actuele OS-gerelateerde thema's (i.h.b. over de rol van de multilaterale banken) en het stimuleren van betrokkenheid onder Nederlandse organisaties bij de implementatie van de UNCCD (Conventie ter bestrijding van Verwoestijning).

Paul, het thema van deze VTB Nieuwsbrief gaat over de toekomst van het tropische bos. Je hebt in je werk bij Both ENDS veel met tropische bossen te maken gehad. Waar zie jij wereldwijd de tendensen heen gaan?

Er verschijnen relatief nieuwe spelers op het toneel die een steeds dominantere invloed uitoefenen in de bosexploitatie. Een voorbeeld hiervan vormen de Chinese houtkap bedrijven. De groeiende behoefte in China aan hout en andere grondstoffen is meer dan zorgwekkend. Zeker als we de druk die hiervan uitgaat op het tropisch bos optellen bij de veel te hoge claims die landen als Japan, en andere OECD-landen al leggen op dit bosareaal. In veel tropische bossenlanden is bovendien sprake van een exponentiele interne markt die gevoed moet worden uit het tropisch bos. Waarschijnlijk nog bedreigender dan, onduurzame, bosexploitatie is de toenemende conversie van (semi-) natuurlijk bos naar plantages (palmolie, bananen, monocultuur houtplantages met exoten als Gmelina, Eucalyptus etc.). Zelfs een tot dusver tamelijk ongeschonden eiland als Palawan (Filippijnen) wordt nu belaagd door plannen voor de ontwikkeling van palmolieplantages.

Het onvermogen van veel (lagere) overheden om de druk te weerstaan van het snelle geld dat samengaat met deze onlesbare dorst naar grondstoffen holt het vermogen van deze landen uit om hun bossen, en de daarvan – in meest brede zin van het woord - afhankelijke bevolking te beschermen.

Zie je werkelijk alleen een somber beeld, of zijn er ook lichtpunten aan te geven?

Niet alle (lagere) overheden laten zich van hun zwakste kant zien. Er is in veel landen en regio's een goede wetgeving ontwikkeld die bovendien ook nog gehandhaafd wordt. In veel gevallen is sprake van een sterke maatschappelijke betrokkenheid en controle. Veel bosgebieden hebben mede daarom wel degelijk een min of meer zekere toekomst. Ik zeg min of meer omdat politieke verhoudingen, de vondst van bodemschatten en marktontwikkelingen e.d. de interne krachtsverhoudingen in een land en daarmee het lot van het bos natuurlijk maar al te snel kunnen doen veranderen. Er zijn niettemin tal van voorbeelden waar met name lokale gemeenschappen, veelal in intensieve samenwerking met particuliere organisaties en gedreven individuen van buitenaf, aantonen dat het mogelijk is – tegen de stroom in - stukken bos duurzaam, gericht op de toekomst,

te beheren. In termen van financiële ondersteuning kunnen flexibel beschikbare kleine bedragen een zeer positief katalytisch effect hebben. De bereidheid om over een zeer lange termijn zo'n lokale gemeenschap, van dichtbij, te blijven bijstaan is de meest belangrijke succesfactor.

Welke maatregelen zouden er genomen kunnen (of moeten) worden om effectief de bossen te beschermen?

Zoals meestal zal er blijvend op meerdere sporen in gezet moeten worden. Gegeven de volstrekt uiteenlopende situaties die je bijvoorbeeld in Sri Lanka of Brazilië aantreft in termen van bosoppervlakten, bevolkingsdruk e.d. zal veel meer geïnvesteerd moeten worden (w.b. aandacht, geld, kennis, aanmoediging) in het op het meest tastbare niveau beschermen en beheren van concrete stukken bos: omdat de lokale bevolking hiervan afhankelijk is, omdat het een belangrijke hydrologische functie vervult of omdat het veel zeldzame endemische soorten herbergt, of voor welk motief ook maar. Daarnaast zal met name op nationaal en subnationaal niveau veel aandacht en energie moeten worden gestoken in het versterken van een overheid die werkelijk betrokken is bij het duurzaam bosbeheer. Dit is wishful thinking, tenzij een sterk kritisch maatschappelijk middenveld de bevolking ondersteunt bij het controleren en ter verantwoording roepen van hun politici en overheidsdienaren. Op internationaal, en nationaal niveau, moet harder worden afgerekend met 'free-riders' en corrupte spelers: naast strafrechtelijke stappen en het intrekken van vergunningen e.d. is het schade toebrengen aan de reputatie en het vermogen van bedrijven of overheidsafdelingen die nationale of internationale afspraken schenden een van de weinige sancties die de samenleving ter beschikking staat. Er zijn veel mogelijkheden om deze sancties beter hanteerbaar en beschikbaar te maken; bijvoorbeeld via tribunalen, zwarte lijsten, versterkte onafhankelijke rechtspleging. Internet e.a. moderne media kunnen hierbij een cruciale spilfunctie vervullen.

Hoe zie je de rol van de lokale bevolking in het terugbrengen van die negatieve spiraal van ontbossing, of hebben lokale mensen helemaal niet zo veel bos nodig als wij denken?

Een Javaanse boer kan genoeg hebben aan een kwart hectare als 'boeren geriefhout' terwijl een jager-verzamelaar in bijvoorbeeld Bastar (Centraal India) minstens 5.000 hectare nodig heeft wil hij voorkomen dat zijn cultuur en leefwijze ineens stort. Het meest belangrijk is dat lokale mensen de ruimte krijgen om weloverwogen keuzen te maken en zich aan te passen aan de onvermijdelijk toenemende druk op hun leefgebied en leefwijze. Met andere woorden, Dayaks in Kalimantan moeten in de gelegenheid worden gesteld niet te hoeven zwichten voor de 'divide and rule' manipulaties en verlokkingen door een houtkap of plantagebedrijf dat de hele houtopstand wil opkopen. Binnenkort vertrek ik naar Noord Luzon (Filippijnen) waar een mede door Both ENDS en NC-IUCN ondersteunde gemeenschapsorganisatie, de Kalayan Education Foundation, al zo'n 20 jaar 15.000 hectare bos duurzaam beheert. Het bos biedt werkgelegenheid en basisbehoeften voor alle inwoners van het gebied, inclusief de kinderen die na hun scholing in bijvoorbeeld Manilla, besluiten terug te keren naar hun voorouderlijk gebied. Niet-hout bosproducten staan binnen deze economie centraal: vrijwel alles wat maar enigszins verwerkbaar en verkoopbaar is wordt bij wijze van spreken 'vermalen' tot jams, juices e.d. Naast goed zakelijk instinct heerst hier een sterk natuurbeschermingsethos (een uitzonderlijk hoog percentage van de bevolking is bijvoorbeeld

fanatiek 'vogelaar'). Wat in Noord Luzon mogelijk blijkt in termen van een balans tussen duurzaam bosbeheer en sociaal-economische ontwikkeling wordt natuurlijk op vele andere plekken in de tropen op een heel eigen, andere, wijze gerealiseerd. Het gaat erom deze praktijken te ondersteunen en als inspirerende voorbeelden aan anderen te laten zien.

Paul, bedankt en veel sterkte met je werk voor Both ENDS.

ACHTER DE DECODER

Is het wel zo leuk op de VTB website??

Op elke ledenvergadering worden we weer enthousiast over het gebruik van onze website. Het aantal bezoeken is hoog en de reacties over de kwaliteit geven de leden van de webcommissie telkens weer een goed gevoel. De webcommissie heeft zich in uw opdracht ten doel gesteld om te zorgen, dat de site een communicatieplatform voor de vereniging moet zijn. We hebben daarom toch nog eens kritisch naar al die mooie cijfers gekeken. Daaruit blijkt, dat sommige leden goed gebruik maken van de mogelijkheden die de site ons biedt: de rondzendberichten via de listserver worden door een beperkt aantal personen prima gebruikt. Je vraagt je af of de rest van de leden niets te melden heeft, of zich nog niet helemaal bewust zijn van het feit, dat ze lid van de VTB zijn. Het meest droef worden wij van het gebruik van de ledenpagina's. Die zitten achter een decoder (het wachtwoord) en zijn bestemd voor gebruik door alleen leden. Kennelijk is daar niet zoveel te vinden. Zo'n 140 leden hebben sinds het bestaan van de site één of meer keren achter de decoder gekeken. Daarvan hebben in het laatste kwartaal 20 leden de ledenpagina's bezocht. Het meest populaire stukje achter de decoder is de ledenlijst. Waarschijnlijk alleen om even iemand zijn emailadres op te zoeken. Want wat valt op bij het bekijken van de ledenlijst: het merendeel is werkeloos of ze willen aan hun medeleden niet laten weten wat ze zoal voor de kost doen.

Doe er eens wat aan

De webcommissie is druk doende met het ontwerpen van een expertisebank. Daarin moeten collega's kunnen vinden wat voor kennis er op de verschillende vakgebieden in de verschillende landen beschikbaar is binnen de vereniging. Die informatie moet dan wel door de leden zelf aangeleverd worden. Als we kijken naar het gebruik van de bestaande ledenlijst zinkt de moed ons wel eens in de schoenen. Het wordt tijd voor wat stimulerende acties. Om te beginnen wil ik voorstellen, dat iedereen nog een naar de ledenlijst gaat (www.tropischebossen.nl/leden/info/ledenlijst.asp) en kijkt of zijn werk nog echt zijn werk is. Vervolgens vraag ik aan een ieder, die zijn werk heeft ingevuld een mailtje te sturen naar de persoon onder hem, die zijn werk leeg (op) heeft. Als we deze actie over een maandje nog eens herhalen, zal de ledenlijst weer wat informatiever worden.

Ook leuk voor de buitenwereld?

Dat de website interessant is voor de buitenwereld blijkt wel uit het veelvuldig bezoek. Inmiddels hebben we de doelgroep "scholieren" wat beter kunnen bedienen. Er is een aparte linkgroep "Onderwijs" gemaakt. Zo wordt het voor leerlingen en leraren makkelijker om aan informatie over tropische bossen te komen. Verder zijn we druk bezig om in te spelen op het

In Memoriam Monica Sosa Romero

Overleden is Monica Sosa Romero, VTB-lid, en actief geweest in de webcommissie. Van origine Uruguayaanse en met een achtergrond aan tropische bosecologie is zij afgestudeerd aan de VU. Zij heeft zich verdiept in vele bosgerelateerde onderwerpen, van kartering tot ecosysteemgeschiedenis en van verbanden tussen waterhuishouding en boskap tot verbanden tussen woestijnvorming en CO2. Zij hoopte een wetenschappelijk klankbord te vinden in onze vereniging. Lange telefoongesprekken (zij woonde in Haarlem en kon de vergaderingen niet bijwonen) voerden we, die altijd uitliepen in interessante hersenspinsels en toekomstplannen.

Helaas moesten we veel te vroeg afscheid van haar nemen. Wij wensen haar dierbaren veel sterkte toe in deze moeilijke tijd.

Willem-Albert Toose voor het VTB Bestuur

thema kinderboeken-bos voor de kinderboekenweek van 1 t/m 11 oktober. Ook hiervoor zal uw medewerking en suggesties gevraagd worden.

Uw ervaringen delen met de wereld?

Er zijn veel leden, die hun ervaringen met vakgenoten en anderen willen delen. Vaak gaat dat in de vorm van een rapport een reisverslag, een film, dia's, foto's, etc. Wij denken, dat het medium website daarvoor nog onvoldoende wordt gebruikt. De webcommissie werkt daarom aan het opzetten van een fotogalerij. Die heeft zo'n beetje dezelfde indeling als de linkpagina's, zodat bezoekers makkelijk kunnen zoeken. De bedoeling is om de foto's in een klein formaat te tonen, en een vergroting (ongeveer de oorspronkelijke resolutie) opvraagbaar te maken. De naam van de fotograaf zal vermeld worden met mogelijk nog enige aanvullende gegevens (datum, locatie, onderschrift van de fotograaf). De fotograaf moet wel bereid zijn de foto's zonder rechten beschikbaar te stellen. Als u uw foto's wilt delen met de wereld, stuur ze op, in welke vorm dan ook. Als u ze op papier levert worden ze voor plaatsing gescand. Indien gewenst krijgt u de foto's na het scannen retour. Wilt u een digitaal exemplaar retour, dan kan dat. Meer info nodig? Neem contact op met Niek Borsboom (n.w.j.borsboom@inter.nl.net). Een mailtje naar de linkmaster kan ook.

Niet vergeten dus:

- mail uw "werkloze" collega
- geef uw bijdrage aan de kinderboekenweek
- deel uw foto's met de wereld

Wij danken u alvast voor de te nemen moeite.

Niek Borsboom, namens de webcommissie

De VTB (als studiekering van het KLV) heeft tot doel het creëren en onderhouden van een professioneel netwerk en het instellen van een dynamisch en effectief platform voor het verzamelen, kanaliseren en uitdragen van kennis en informatie over tropische bossen. Dit wil de vereniging bereiken door het stimuleren en faciliteren van contacten tussen mensen, die vanuit verschillende achtergronden en posities, geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen, info@tropischebossen.nl (ook voor info en aanmelden).

Website: www.tropischebossen.nl **Deadline** voor het inleveren van artikelen voor de volgende nieuwsbrief is 15 november 2003.

Redactie VTB-Nieuws: André Koppe, Henk Lette Henneleen Koppe en Jelle Maas.

Email redactie: nieuwsbrief@tropischebossen.nl.

Drukker: Drukkerij Junior, Nijmegen.